

לברך על כל מצות עשה שהזמן גרמא שמקיימות שאינה ברכה לבטלה כמו שנתבאר בס"י י"ז ק"י ומכל מקום אין לאיש לצאת ידי חובתו בשמיעת הברכה מאשה כדי לחוש לסכרא הראשונה^{ק"י} ועוד מטעם שנתבאר בס"י רע"א ק"י גבי קידוש היום):

רצו דין בשמים להבדלה ובו מ' סעיפים:

א הנהגו חכמים^א להריח בכשמים בכל מוצאי שבת^ב כדי להשיב את הנפש שהיא דואבת לציאת השבת^ג בשביל הנשמה יתירה שהלכה^ד לפיכך מיישבים ומשמחין אותה בריח טוב כמה דברים אמורים כשיש לו בשמים אוי הוא צריך להריח בהם אבל אם אין לו אין צריך לחזר אחריהם כדרך שמתחזרים אחר המצות^ה הואיל ואינם אלא בשביל להשיב את הנפש^ו:

ב מי שמתענה בשבת^ז צריך לברך על הבשמים במוצאי שבת שזיון שבאת הנשמה יתירה כליל שבת אינה הולכת עד מוצאי שבת^ח.

ואם הל' יום הכיפורים בשבת יתבאר בס"י תרכ"ד^ט:

ג כל הבשמים שנתבאר בס"י ר"ז^י שאין מברכים עליהם ברכת הריח בין מחמת איסור ערוה או עבודה זרה ובין מפני שאינה עשויה בשביל להריח בהם^{יא} אם הריח בהם במוצאי שבת בין שבירך בין שלא בירך לא יצא וצריך לחזור ולהריח בבשמים אחרים אם יש לו ולברך עליהם^{יב}.

אבל כל ריח שמברכים עליו אף אם אינו מין כושם אלא פרי העומד לאכילה שריחו טוב^{יג} יכול להריח בו במוצאי שבת^{יד} ויברך הנותן ריח טוב בפירות^{טו} ואם הוא מין כושם יברך ברכה הראויה לו אם הוא מין עץ בורא עצי בשמים^{טז} ואם הוא מין עשב בורא עשבי בשמים^{יז} ואם אינו לא מין עץ ולא מין עשב כגון המור (שקורין פיו"ם) יברך בורא מיני בשמים^{יח}.

והעולם נהגו לברך במוצאי שבת בורא מיני בשמים על כל המינים שיהיו לפי שאין הכל בקיאים בברכות נהגו לברך ברכה שיוצאים בה בדיעבד על כל המינים^{יט} ומכל

ק"י סעיף ג' ושי"ג.

ק"י ראה גם ס"י קפו ס"ב.

ק"י סעיף ג'.

סימן רצו

א סלילקיל רס"י רצו ושי"ג.

ב משה ברכות נ"א. כ. מור וש"ע ס"א.

ג רמב"ם פ"ט המ"ב מור ופי"א ס"ק א.

ד ביצה טו, א. תוס' שם ד"ה רב. ביצה לג, ב ד"ה כי.

הינו יונה ברכות (לה, ב) ד"ה ביש אומרים נר.

הנותן מיימנות שם אות ע. לבוש ס"א. וראה גם לקמן

ס"י תען סוף ס"ג. ס"י תצא ס"א. ס"י תרכ"ג ס"ג. וראה

לק"ש ה"ל"א ע' 191. שלחן המלך ע' רד.

ח רשב"א שם נ"ג, ב ד"ה אמר רב יגודה אמר רב, בשם

הראב"ד. רא"ש ברכות פ"ה ס"ג. מור וש"ע ס"א.

ובדלקמן ס"י רצו ס"א לקמן נ"ה.

י רא"ש שם.

יז סלילקיל ס"י רפח ס"כ"ג.

ח הליכות אלי (במפוג, הקרות לס"י תרכ"ג, אות תשנב).

הובא בש"י כנסת הגדולה גה"ש אות ב. עולת

שבת ס"ק ד. מ"א ריש ס"ה.

ט סעיף ג.

י ס"י זה בשו"ע לא הגיע לד"ע, וראה מור וש"ע שם

ס"ד"ה.

יא ראה סדר ברכת הנתנון פ"א ה"ח ושי"ג.

יב ב"י ד"ה כתוב בארותי, בשם ארדות חיים בשם

הרשב"א רפ"א ס"ב.

יג ראה סדר ברכת הנתנון שם ה"ג ושי"ג.

יד משמעות מ"א ריש ס"ה. וראה מ"ב וציונים.

טו ראה סדר ברה"ג שם: אשר נתן ריח טוב בפירות.

טז ש"ת מהר"י גייל סוף קצא. מ"א שם. וראה סדר

ברכות הנתנון שם ה"ב.

יז ראה שם ה"א.

יח ראה שם ה"ה.

יט מ"א שם. בשם הש"ח שער האותיות אות ק הל'

ברכות כ"ל ט ס"א. וכל"ה בסידור (בסדר הברכה).

הלכות שבת רצו

שכג

מקום טוב להניח התיבת מור בתוך מיני ריחות שמברכים עליהם בורא מיני בשמים כדי שיברך ברכת בורא מיני בשמים כהלכתה⁷:

ך פלפלים כתושום וזנגבל כתוש אם מברכים עליהם כמוצאי שבת נתבאר בס' רי"ז סא:

הן שקום מלאים בשמים שמשוימים הנכרים תוך קנקני היין כדי שיקלוט היין ריחם אנו"פ שמוחר להריח כבשמים אלו ואין בהם איסור משום ריח היין שנבלע בהם⁸ הואיל והמריח בהם אינו מכזיב ריח היין שנבלע בהם אלא ריח עצמה⁹ מכל מקום כמוצאי שבת (א) אין ליטלם לבשמים של הבדלה לכתחלה¹⁰ מפני שהם מאוסים לגבות¹¹ לכל דבר מצוה מחמת יין האיסור הבלוע בהם¹²:

ז יש אומרים¹³ שמוצאי לברך כמוצאי שבת¹⁴ על הדם של מצוה שהואיל שנעשה בו מצוה אחת יש לעשות בו מצוה אחרת¹⁵ ואף על פי שהוא יבש ואין ריחו נודף כל כך מכל מקום מריח הוא קצת¹⁶ ויש אומרים¹⁷ שיותר טוב לברך על שאר בשמים שעוקר ריחם בהם מלבדך על הדם יבש שאין בו אלא ריח קצת וכן נהוגין במדינות אלו¹⁸ ומכל מקום טוב להניח גם הדם אצל הבשמים¹⁹ שמברכים עליהם בורא מיני בשמים או בורא עצי בשמים²⁰ ויריח בשניהם ויעשה כדברי הכל:

ז מי שאינו נהנה מריח שאין לו חוש הריח לא יברך על הבשמים כשמברך²¹ אלא אם כן נתכוין להוציא בני ביתו הקטנים המריחים שהגיעו כבר לחינוך בברכות²² אבל אינו יכול לברך כשביל גדולים המריחים אף שאינם יודעים לברך בעצמן לפי שברכת זו היא ברכת הנהנין וברכת הנהנין אין מי שאינו נהנה יכול לברך כשביל מי שנהנה²³ מטעם שנתבאר בס' קס"ז²⁴.

קונטרס אחרון

(א) אין ליטלם בו עיני ב"י^א, דהרשב"א לא פסיקא ליה איסורא אלא שטוב ליתרה, משום דאפשר דנקטנין בעיא דריש לקיש^ב לקולא, ואף דאנן קי"ל בס"י י"א^ג לחומרא, מכל מקום הא קיימא לן דבעיא דריש לקיש אינה אלא לכתחלה, כמ"ש המג"א ס"ו תקפ"ו סק"ו ע"ש:

ל ראה כ"ז ו"ה ומה"ש רבינו ומי"ד.
 לא תשובת רבינו אפרים. הובאה בתשב"ץ ס"ה פה. מרדכי ברכות רמז קפח. מור ומו"א ס"ד.
 לב רמ"א שם.
 לג דרכי משה סק"ב. רמ"א שם.
 לד ראה סעף ג.
 לה תשובת רבינו אפרים. הובאה במרדכי שם ובגמור. שו"ע ס"ה.
 לו ב"י שם בהערת ה"ר אפרים מבריתא ר"ה כט, ב. שו"ע שם. מ"ז סק"ח. וראה לעיל ס"ו קפו סוף פכ"ג וש"נ.
 לז מ"ז שם. מ"א סק"ה.
 לח סעף כג.

כ מ"א שם.
 כא ס"ו זה בשו"ע לא הגיע לדינו, וראה סדר ברכת הנהנין פ"א ה"ט וש"נ. וראה קצור הלכות מילואים ע"י קפח.
 כב שו"ת הרשב"א ח"ג ס"ו רלח. שו"ע ס"ג. מור וש"ע י"ד ס"ו קח ס"ו. וראה גם לקטן ס"ו רחצ קו"א סק"א.
 כג רשב"א שם. שו"ך י"ד שם ס"ק כו.
 כד ראה קו"א ס"ח א (המטעם שהוא רק לכתחלה).
 כה רשב"א שם. מ"א ס"ק א. וראה גם לעיל ס"ו י"א ס"ג.
 כו רשב"א שם.
 כז מור וש"ע ס"ד.
 כח שלאחר חג הסכות. וראה סדר ברה"ג פ"א סוף ה"ח.
 כט כדלקמן ס"ו שצג ס"ג וש"נ.

צייונים לקונטרס אחרון

א לעיל שם ס"יג.

א ד"ה כתב הרשב"א.
 ב ע"ז מז, א: המשתחוה לרקל מהו לילכו למצוה.

ואינו דומה לברכת היין של קידוש שהיא ג"כ ברכת הנהנין ואעפ"כ יכול מי שאינו נהנה לברך לפי שהיין של קידוש אינו תלוי בהנאתו כלל¹⁰⁷ שלא תקנהו חכמים בשביל הנאת האדם אלא בשביל שצריך לזכרו על היין¹⁰⁸ אבל הבשמים במוצאי שבת לא הנהו חכמים אלא בשביל הנאת האדם להשיב נפשם¹⁰⁹ הרואת ליציאת השבת¹¹⁰ והרי ברכתה כשאר ברכת הנהנין¹¹¹:

ח וכן מי שהכביל כבר לעצמו והזור ומכביל להוציא אחרים שאינם יודעים להכביל בעצמם¹¹² לא יברך להם על הריח שיריחו הם אלא צריך גם הוא לחזור ולהריח עמהם כדי שתהא ברכתו בשביל עצמו ולא בשבילם בלבד¹¹³:

ט אבל (ב) ברכת בורא מאורי האש יכול לברך להם¹¹⁴ אע"פ שאינו צריך לברך אותה בשביל עצמו לפי שברכת האור לא נתקנה בשביל הנאת האדם¹¹⁵ אלא לזכר שנברא האור במוצאי שבת כמו שיתבאר בס' רח"צ¹¹⁶ לכן אינה דומה לברכת הנהנין¹¹⁷.

ויש חולקין על זה¹¹⁸ ואומרים שאף שלא נתקנה בשביל הנאת האדם מכל מקום הואיל ואינו צריך לחזור אחר האור לברך עליו במוצאי שבת כדרך שצריך לחזור אחר כל

קונטרס אחרון

(ב) אבל ברכת בו' הן אמת שמהמג"א¹ אין ראייה לחלק בין נר לבשמים², אלא לפי שלא מלאו לבו לסתור דברי הש"ע³ לגמרי, לכן סיים דעכ"פ מי שהכביל בו, כיון שיכול לצאת לדבריו הכל לחזור ולהריח יחזור ויריח ויוצא בזה ידי ספק. אבל לפי דעת רבינו אפרים⁴ שתלה האיסור משום דאינו אלא מנהג, ועל כרחק היינו משום דאין מתחזין עליהם, פשיטא שהוא הדין לנר כמ"ש האליה זוטא⁵, אלא דלפי מ"ש המג"א⁶ לסתור מברכת ירקות⁷ משום דאינה אלא להנאתו, א"כ בנר דאינו משום הנאתו כמ"ש הרא"ש⁸, לא נסתרו דברי בי"א⁹. אבל לפי מ"ש הט"ז¹⁰ לסתור מברכת ירקות משום דהכא אין מתחזין בו, א"כ הוא הדין לנר. אלא די"ל דבנר לא קשה מידי מברכת הלחם של סעודת שבת, ע"ש בט"ז¹¹. והדבר שקול, לכן טוב לחוש לדברי אליה זוטא המיקל בספק ברכות כדעת רבינו אפרים:

מד כדלעיל סי' רצו ס"א.
מה מ"א סוף סק"ה.
מו ראה קול"א שכן נראה מברכי המ"א ס"ק ה אף שאין ראייה, וכן יש לומר גם בב"י ס"ק ה, והדבר שקול.
 וראה גם ברבי יוסף סי' רחצ סק"א.
מז רא"ש ברכות פ"ח סוף ס"ג. מ"ז סי' רחצ ס"ק א.
מח מעיקר א.
מט ראה גם לעיל סי' ר"ג ס"ה.
 נ אליה ונשא סי' רחצ ס"ק יג. אליה רבה שם ס"ק בנ.

לט כדלעיל סי' קמו ס"ג (לחלק מטעם זה בין ברכת היין והמוצאי שבת קודש לברכת המוצאי שבאכילת פת בשבת). וראה גם סי' רעג ס"ב.
מ כדלעיל סי' רעא ס"ב. וראה מ"מ ג' ע"ג.
מא ראה לקמן סי' תריב ס"ז.
מב כדלעיל ס"א.
מג וראה לעיל סי' ר"ג ס"ה. שצ"מ הוא הנאה כעין חובב, ולכן יכול להוציאם אפילו שלא בקביעות ישיבה (כמו בקידוש דלעיל סי' רעג ס"א).

ציונים לקונטרס אחרון

ח סי' רחצ ס"ק יג.
 ט דלקמן סי' תפד ס"ב, שיכול להוציא את מי שאינו בקי בברכת ירקות בסדר של פסח, דהתם תקנתא דרבנן הוא ולא משום הנאתו.
 י ברכות פ"ח סוף ס"ג.
 יא ד"ה וכתב עוד ה"ר אפרים, שיכול להוציא מי שאינו בקי אפילו בדבר שהוא מנהג כלבד.
 יב ס"ק ח (שאכילת ירקות הוא יותר חיוב מבשמים).

ד ס"ק ה, שבשמים אינו יכול להוציא אינו בקי כיון שהוא בשביל הנאת האדם (וטעם זה אינו שייך בנר).
 ה שאפשר דס"ל גם הטעם שכתב רבינו אפרים, שאינו אלא מנהג, וטעם זה שייך גם בנר.
 ו סע"ה, שיכול להוציא מי שאינו יודע גם בבשמים.
 ז תשובתו שהועתקה בטור ובמרדכי ברכות רמז קפח.

המצות שהן חובה כמו שיתבאר בס"י רח"צ¹⁰ לפיכך אין ברכה זו דומה לברכת המצות¹¹ שמפני שהן חובה¹² יכול לברך אותן מי שיצא כבר ידי חובתו כדי להוציא אחרים שלא יצאו עדיין ידי חובתן כמו שנתבאר בס"י קס"ז¹³ וטוב לחוש לדבריהם שלא להכנס בספק ברכה לבטלה:

רחצ דין נר הברלה וכו' כ"א סעיפים:

א צריך לברך בורא מאורי האש¹⁴ בכל מוצאי שבת על אור הנר אם יש לו אבל אם אין לו אור במוצאי שבת אין צריך לחזור אחריו כדרך שצריך לחזור אחר שאר מצות¹⁵ לפי שלא תקנו ברכה זו אלא לזכר שנברא האור במוצאי שבת¹⁶ שנטל אדם הראשון ב' אבנים והקישן זו בזו ויצא מהן אור¹⁷ ואף שאין מברכים על שאר כל הדברים בעשה שנבראו מכל מקום האור כיון שנאסר בשבת והותר במוצאי שבת הרי זה כאילו נברא עתה מחדש ומברכים עליו בשעת בריאתו¹⁸:

ב כמה דברים אמורים שאינו צריך לחזור אחריו במוצאי שבתות אבל במוצאי יום הכיפורים אפילו כשהל בחול יש אומרים¹⁹ שצריך לחזור אחר ברכת האור לפי שהיא כברכת הברלה שמבדק להקב"ה שהבדיל לנו זה היום משאר יו"ט שנאסר בו להבעיר אור עד עתה בלילה:

ג מי שאין לו כוס להבדיל צריך לברך על האור מיד שרואהו (עין ס' תקנ"ט²⁰) וכן על הבשמים אם יש לו²¹:

ד מצוה מן המובחר לברך על אבוקה²² שיש בה עצים הרבה ומאורות הרבה²³ שהרי מברכים בורא מאורי האש²⁴ לשון ריבוי מאורות²⁵ ומכל מקום אף כשמבדק על הנר יברך בורא מאורי האש שהרבה גוונין יש באור²⁶ שלהבת אדומה לבנה וירקרקת²⁷.

וגר של שמן שיש בה פתילות הרבה דולקות הרי זו אבוקה²⁸ ואף אם אין שם אלא ב' עצים דולקים יחד וכן ב' פתילות בנר אחד²⁹ (אם אינן בשתי פיות הנר אלא בפה אחד³⁰) הרי זו אבוקה.

ח ס"י זה בשמ"ק לא הגיע לידנו, וראה שו"ע רס"ז תקנו: ליל תשעה באב שחל בא' בשבת כשרואה הנר אומר בורא מאורי האש ואין מבדק על הבשמים. וכת"ה לקמן ס"י רצ"ט ס"י.

ט רמ"א שם.

י רבא פסחים א, ה, ק, ב.

יא מגיד משנה פכ"ט הל"ז (הובא בב"י ד"ה ומצודה), רמב"ן עה"ת בראשית לב, כה.

יב ב"ה במשנה ברכות נא, ב.

יג ר"ן פסחים שם (כא, א) ד"ה כל מי כמי. כל מי כמי.

יד אליה רבה ס"ק ה.

יד גמרא שם נב, ב. אליה רבה ס"ק א.

טז רש"י שם ד"ה הריבה.

טז אגודה פ' ערבי פסחים ס' עג. רמ"א ס"ב לפירוש

הפ"ז סוף ס"ק ב (לגריסת הלבוש שרר שם). וכת"ה

לקמן ס"י תלג ס"י. וראה שבת כג, ב. שו"ע ס' תרעא

ס"ד.

יז ראה לקמן ס' תלג ס"י הדיוטנו בנר של שכן, וראה כף

החיים ס"ק מ"ב.

יח ראה גמרא שם.

נא סעיף א.

נב תשובת רבינו אפרים. הובאה במדרכי ברכות רמז

קפח ובמור.

נג ראה ק"א ס"ק ב, הדיוטנו אפילו אם הוא רק מנהג,

כדלקמן ס' תפ"י ס"ב.

נד סעיף כג.

סימן רחצ

א משנה ברכות נא, ב כב"ה. מור וש"ע ס"א.

ב רב יהודה אומר רב שם נג, ב. מור וש"ע שם. וראה

גם לעיל ס' רצ"ט ס"ב.

ג רמ"א שם ס"ג. מור וש"ע סק"א.

ד פסחים נד, א. וכת"ה לקמן ס"ד. וראה גם לקמן ס' תרכ"ב

ושם: ויברך עליו בורא מאורי האש.

ה שו"ת הרשב"א ח"א ס' קנז. מ"א סק"א. וראה גם

לקמן ס' תצא ס"א.

ו רשב"א ברבות שם ד"ה אגרי ר"י בשם הראב"ד. מגיד

משנה פכ"ט הל"ז. שו"ע שם. מ"א סק"ב. וראה חקרי

הלכות ח"נ כט, א.

ז מור ורמ"א ס"א. וראה לעיל ס' מז ס"ה.